دیسان کوشتنی تری ناموس پەرستی لە سەدەی ۲۱ دا، بۆچی؟

هەڵاله رافع
halalarafi@hotmail.com

رووداوی فادیمه ساهیندال، هەروەك رووداوی پیلا، سارا، مریەم، کەژال، سەیران، سوبحیه. . . . رووداویکی دلتەزین بوو کە ووژدانی هەر ئینسانیکی شەرافەتمەدی پر نیگەرانیو ئازارکرد. نیگەرانی لەوەی کە لە سەدەی بیستویەکدا ژیانی ئینسانەکان دەبنە قوربانی داب و نەریتی دواکەوتوی بەشیك لە کومەلگا کە لە دیدگایەکی ئاینی و پیاوسالاریەوە سەرەتاییترین مافی ئینسانەکانیان لەقالب داوە، لە کاتیکدا ژنان، لاوان، ئازادیخوازان داهینەری ئەم نورمانە نەبون وەنین. تەنها لەبەر ئەوەی کەخوازیاری گورینی ئەم چوارچیوەیەن وە دەیانەوی بە ئازادانە وە بە پیی پیوانەکانی خویان ژیان بکەن دەکوژرین.

کاردانەوەی ئەم رووداوە لە نیو کومەلگای سوییددا، هاوکات لەنیو پەنابەرانی کورد وە لایەنە کوردیەکاندا.

روداویکی بەم شیوە دلتەزین چ لەلایەن کومەلگای سوید بەگشتی، چ لەلایەن ریکخراوو حیزبە سیاسیەکانەوە لەراستەوە بۆچەپ بەتوندی نەفرەتی لیدەکریٚ وە مەحکوم کراوە، تەنانەت لەلایەن دەولەتەوە کەخۆی یەکیکە لە هۆکارەکانی بەردەوامدان بە کوشتنی ناموسی بە ریاکاریەوە ئەم روداوەی مەحکوم کردوە. بەلاّم ئەوەی دەگەریتەوە بۆ وەزارەتی داد، وەزارەتی ئینتیگراسیون وە بەشیوەیەکی گشتی ناوەندی بریاردەر سەبارەت بە پەناهەندەو یاساکان تائیستاش خەتاکە ناخەنە ئوبالی ئایین وە دان بەوەدا نانین کە ئەم تاوانانە لەژیر ناوی پاریزگاری لە ناموس وە شەرەفی خیزانەوە کراوە. وەزیری دادی سوید دەلی(کوشتن هەر کوشتنە لەهەر شوینیك بیت، ئەمە پەیوەندی بە تیروانین وە پیوانەی جیاوازەوە هەیە بۆدیاردەکان لە کومەلگادا، وە کوشتنی ناموسی نیە، وە لە سویدیشدا چن دەکوژریٚ).

من لیرەدا دەلیم نەخیر ژن کوشتن هەر ژن کوشتن نیە لەبەر ئەوەی ئەمەیان پیشینە، هۆکار وە دافعەکەی جیاوازە. کاتیك پیاویکی ئەورووپی ژنەکەی دەکوژیت کیشەکە لە نیوان ژن وە پیاوەکەدایە، هۆکارەکەی هەرچیەك بیت، خیزان کومەلگا شانازی بەوەوە ناکەن کە ژنەکەی کوشتوە بەلکو جیکەی نەفرەتە، لە میدیاکانەوە قسەی لەسەر دەکری، وە بەپیی یاسا سزا دەدریٚ وە سەبارەت بەنەبونی ئازادی ژن نیە. بەلاّم ئەم کوشتنەیان کوشتنی ناموسیە وە بۆ کرینەوەی شەرەف وە ناموسی خیزان، خیلٚ وە میللەت ئەنجام دەدریٚ. ئەمەش بنەماکەی لەوەوە هاتوە کە پەردەی بەکارەی ژن وە سیکسوالیتیتی مولکی ئەوانە وە ئەگەر بە پیی وویستی ئەوان بەکاری نەهینی ئەوا دەکوژری تا بۆ دەوروبەری بسەلمینی کە ئەو دلسۆزی کەس وکارو میللەتەکەیەتی، بەهەمان شیوە ئەوانیش شانازی بەمەوەدەکەن.

وە لایەنە جیاوازەکان قسەلەسەر ئەوە دەکەن کە(ئەم روداوانە پەیوەندیان نیە بە ئایینەوە ئەگەر وا تەفسیر بکری ئەوە ئاو دەکریتە ناو ئاسیاوی راسیزمەوە)، بەلام ئەمە تەنها بیانویەکە بۆ هیشتنەوەی لایەنە ئیسلامیەکان بەدەوری خویانەوە، نەرەنجاندنیان وە راگرتنی هاوسەنگیەکی سیاسی، بەپیٚی بەرژەوەندیە سیاسیەکانیان. وە لەلایەکی ترەوە هیشتنەوەی کومەلگا بە دوو نۆرمی جیاوازەوە یەکیك بۆ خەلکی سوید ئەوی تریش بۆ پەناهەندە.

بەلاّم زۆریك لەخەلکی ئەم کۆمەلگایەش هەن سالەها لەناو بزووتنەوە پیشکەوتنخوازەکاندا، بزووتنەوەی ژنان وە بزووتنەوە کریکاریەکاندا تیکۆشاون وە قوربانیانداوە بۆ بەدەستهینانی مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤ، ئەمانەش مافی بەرهەقی هەر

کەسیکە بەبێ لەبەرچاوگرتنی وابەستەی نەتەوایەتی، ئاینی وە جنسی. بێگومان لەسویدیشدا ئەم بزووتنەوەیە هەیە وە دەبیت خەباتمان لەگەل ئەواندا گرێ بدەین لە دژی ئەو راسیزمەش، لەهەمان کاتدا ئەبی دەولەتیش رۆشنی کاتەوە کەلەگەل کام لامانە.

بەلآم سەرەرای ئەمانەش دەولەت لەژیر فشاری خەلك بەگشتی ریکخراوە رادیکال و ئازادیخوازەکاندا قسەی لەسەر ئەوە کردوە کە (ئیمکانیەتیکی زیاتر بخریتە بەردەس ژنانی پەنابەر بۆ پاریزگاری کردنیان، دەبی خیزانەکان پەیرەوی لە یاساکانی سوید بکەن تا ئەو کاتەی لیرە دەژین، ئەو یاسایانەی کە مافی ژنانی پەناهەندە پیشیل دەکات بگورریت وە هاوکاری زیاتری ریکخراوە پەنابەرەکان بکرێ بەمەبەستی گۆرینی بیروبوچون وە پیوانەکانیان سەبارەت بەژنان، وە وەزیری ئنتگراسیۆن قسەی لەسەر ئەوەکرد کە تائیستا هەلەبوە کە ووتویەتی ئەم تەفسیرە خزمەت بە راسیزم دەکات وە لیی پەشیمانە). کۆمەلگای پەناهەندەی کورد وە بزووتنەوەکانیان هەروەك هەموو کومەلگایەکی تر دوو جۆرە: لایەنیکی پیشکەووتوو مۆدیرن وە لایەنیکی دواکەوتوو پیاوسالار وە سونەتی. بەلام بەگشتی نیگەرانن وە رووداوەکە مەحکوم دەکەن، هەرچەندە تائیستاش کەسانیك تەنانەت لە دەزگاکانی راگەیاندنیشەوە لییان دەبیسترێ کە (باوکی باش تەربیەتی نەکردبوو بویە بەقسەی نەدەکرد، باوکی دەستی خوش بێ، باوکی نەیوستوە ببیتە جیگای شەرمەزاری بۆیە ئەو کارەی کردوە).

بەشیوەیەکی گشتی ئەوەی کە ناسیونالیستەکان لیی نیگەرانن وە دەیانەوی پاساو بۆ ئەو کوشتنانە بهیننەوە وە لە کۆلی کوردی بکەنەوە، بۆ ئەوەی "لەئەورووپا حەیای کورد نەچیت" دەلین: (ئایین ئایینی عەرەبیە، کورد وولاتیکی سەربەخوی نیە تا کولتوروو فەرهەنگی سەربەخوی هەبیت، ئەو کولتورو فەرهەنگەی کە لە کومەلگای کوردیدا حاکمە هی عەرەب، فارس وە تورکەکانە، ژن کوشتن پەیوەندی بە کوردەوەنیە ئەوە کیشەی تاکەکانە کە ناتوانن بەیەکەوە دیالوگیان هەبیت. . . . . .).

بەلام بۆ کوشتنی هەزارەها ژن لە کوردستانی عیراق دەلین چی؟ کێیە کە دەیانکوژیت؟ لەژیر چ دەسەلاتیکدا ئەو تاوانە وەحشیانە، دژی مرۆڤایەتیە ئەنجام دەدریت؟ تا ئیستا چەند پیاوی ژنکوژ دادگای کراوە؟؟؟؟.

کولتور وە داب ونەریت دیاردەیەك نیە لە هیچەوە وە خۆرسکانە دروست بوبیت وە خۆیکردبیت بە میشکی مرۆڤەکاندا، وە تەنها گۆرانی، مۆسیقا وە شیوەی جلوبەرگ پۆشین نیە بەلکو شیوەی تیروانینیشە بۆ ژیان. پیاوسالاری وە ئایین لەو کۆمەلگایانەدا کە هیشتا نەبوەتە کاری تاکە کەس، وەك دوو دیاردەی دژی ژن وە دژی ئازادی دوو چەمکی پایەیی وە سەرەکین لە پیکهینانی کولتور وە فەرهەنگی کۆمەلگادا. هەر لە یەکەم چرکەکانی لەدایك بونی منالیك تا گەورەبوون بیەویت یا نەیەویت بەشیوەی جۆراوجۆر لە خیزان وە کۆمەلگادا بیروبۆچون و پیوانەکانی بۆ ژیان بەپێی ئەو بۆچونە دواکەوتوە لەقالب دەدریت وە پێی گۆش دەکریت کە ئاین، پیاوسالاری، یاسا بۆی داناوە.

لەهەمان کاتدا ئەو لایەن و دەسەلاتەی کە هیچ دژایەتیەکی لەگەڵ ئەم دوو چەمکەدا نیە بۆ دارشتنی سیاسەتەکانیان وە هیشتنەوەیان سودی لی دەبینن. لە عیراقدا رژیمی بەعس بە پێی شەریعەتی ئسلام وە پیاوسالاری یاساکانی دارشتوە، نەوەکانی پەروەردەکردوە، . . پیناسەی پەیوەندیە کۆمەلایەتیەکانی کردوە.

ئەو داب و نەریت و فەرهەنگەدواکەوتوە ئایینی، میللی عەشیرەتیە، لەهەرکاتیك وە هەرشوینیکەوە هاتبیت ئیستا ئەحزابی ناسیونالیستی کورد پیادەی دەکات وە لای مقەدەسەو نابێ لەلایەن کەسەوە لەلی پێ بوترێ وە تەنانەت رەخنەشی لی بگیریت، وە هەر ئەوانن کە نایانەوی یاساکان بگۆرن کە بەپیی شەریعەتی بەقەولی ئەوان ئایینی عەرەب داریژراون، سەرەرای ئەوەی کە دژایەتیەکی زۆر لەبەرامبەر بەو یاساو ریسایانەدا هەبیت وە خوازیاری گۆرانی بن.

(کوردۆ باکسی، وەك رۆژنامەنوس وە ئەندامی پەرلەمانی سوسیال دیموکراتەکان) وە (کیا ایزول لیپرسراوی فدراسیۆنی کۆمەلە کوردیەکان) لەسەر میدیاکان قسە لەسەر ئەوە دەکەن نابێ پیشینەی کورد رەش کریتەوە، وەدەپرسن لەوەی کە ببیتە راوە کورد، لەلایەکی ترەوە دەلین: ژن کوشتن لەناو کولتوری کورددا جیگەی نابیتەوە).
بەلی بەداخەوە کولتوری بەشیك لە کۆمەلگای کورد دواکەوتوە، دژی ژنە، ناموسپەرستە، ئەمەش تەنها دابونەریتی میللەتیك نیە، بەلکو ئەو تیروانین وە دابونەریتە تائیستاش لە زۆر وولاتی تری جهاندا ماوە وە لە هەوان کاتیشدا کولتوریکی تریش هەیە کە کولتوریکی ئینسانیە وە لەسەراسەری جهاندا بەشیك لە کۆمەلگا جیاوازەکان هەلگری ئەم شیوە کولتور و دابەن.
مەترسن شەرمەزاری وە حەیاچون لەوەدانیە کە دانیپیدا بنریت وە لەدژی خەباتبکریت، بەلکو بەپیچەوانەوە شەرمەزاری لەوەدایە کە یەك لەدوای یەکی ئەو ئەتك و ژن کوشتنە پاساوی بۆ بهینریتەوە وە داپۆشریت. . . . . .

بیانوی سەربەخۆ نەبونی کورد دەهیننەوە، بەلام وولاتانی رۆژهەلاتی ناوەراست وە ئەفریقا دەولەتی سەربەخۆیان هەیە بەلام دەسەلاتدارانی دواکەوتوانەترین وە نامرۆڤانەترین کولتور وە یاسایان بەسەر کۆمەلگادا داسەپاندوە. هەر ئەو کەسانەی ئیستا بیانوی سەربەخۆنەبوونی کوردستان دەهیننەوە، ئەگەر لیرە لییان بپرسن خەلکی کوین دەلین خەلکی کوردستانین. بەلام بۆ پاساو هینانەوە ئیستا کوردستان سەربەخۆ نیە تا فەرهەنگی خۆی هەبی.

- <u>هۆکارەکانی ئەم دیاردەیە، چارەسەرکردنی!</u>

هۆکاری ئەم دیاردەیە دوولایەنەیە، بەشیکی راستەوخۆ پەیوەندی بە هەلگرتنی ئەو تیروانین و پیوەرە دواکەوتوانەی سەدەکانی ناوەراستی بەشیك لە پەناهەندەوە هەیە کە لە قسکانی سەرەوەمدا هاتوە، کە دەیانەوێ لە ئەوروپاشدا کاری پێ بکەن وە تراژیدیای پی بخولقینن. بەلام لیرەدا پرسیاریك دیتەپیشەوە، باشە چۆنە لە وولاتی مەدەنیەت وە یاسای پیشکەوتنخوازدا ئەم بۆچونانە جیگایان دەبیتەوە؟ کە بەرای من ئەمەیان پەیوەندی بە دیدگاو سیاسەتی ئاشکراوو شارراوەی راسیستی دەسەلاتەکانەوە هەیە لەبەرامبەر پەنابەراندا. سیاسەتی نائاشکرای جیاکردنەوەی ناوچە پەناهەندە نشینەکان لەگەل ناوچە سویدیەکاندا بەپێی بەرژەوەندی سیاسی وە ئابوری خۆیان، ئەو ناوچانە لە کەمترین ئاستی خزمەتگوزاری بەهرەمەندن، زۆرترین رادەی بیکاری تیدایە، "کە گوایا پەنابەران ئاستی چاوەروانیەکانیان بۆ ژیان لە کۆمەلگای ئیرە کەمترە، رازین بەبەشی خۆیان. . . . ". بەم شیوەیە ریگا لەپەناهەندە دەگیریت کە تیکەلاو بەکۆمەلگا ببیت وە بەشداربیت لە چالاکیە کۆمەلایەتی وە ئابوریەکان، بەمەبەستی گۆرانکاری وە وەرگرتنی ئەو نۆرم و نەریتە ئینسانیانەی کەلەم کۆمەلگایەدا باون.
لەلایەکی ترەوە لە ژیر ناوی (ئازادی وە ریزدانان بۆ ئاینە جیاوازەکان، فرەفەرهەنگی) ریگا دەکاتەوە کە بیمافی، لیدان، لیسەندنەوەی سەرەتاییترین ماف تا دەگاتە تاوان، دەرهەق بە منالان لاوان وە کچانی پەناهەندە ئەنجام بدرێ. فەرهەنگ و ئاینیك کە منالان لەکۆمەلگا دادەبرن، ریگالە پیشکەوتنیان چ لەباری فیزیکی چ لەباری دەرونیەوە دەگرێ، خەتەنەیان دەکات، حجابی زۆرەملییان لەسەردەکات. . . شایەنی ریزوو شانازی نیە بەلکو دەبێ فرێبدریتە زبلدانی میژووەوە. وە ئەوە ئینسانەکان وە خواست و ئارەزوەکانیانە جیگای ریز و پاریزگاری لیکردنە.
ئەمەش سەرەنجامی حوکمیکی پیشینە سەبارەت بەپەناهەندە بەتایبەت ئەوانەی لە ئاسیاوە هاتون، وایکردوە کە پەناهەندەو ئەوروپیەکان بخرینە دوو چوارچیوەی جیاوازەوە، کە بەشیوەی نوسراوو نەنوسراو دوو یاساو نۆرمی جیاوازیان

بۆ داریژراوە وە لە میدیاکانیشدا تبلیغاتی لەسەردەکریت، کە کاریگەری خۆی لە بۆچونی کۆمەلگاش دادەنیت وە دەبیتە ریگر لەبەردەم تیکەلاوبوندا.

ئیمە هەرلەسەرەتاوە لەبەرامبەر ئەم بێمافیو تاوانانەدا بیدەنگ نەبوین، بەهەموو شیوازیك كارمانكردوە كە ئەم بارووداخە بخەینەروو وە سەرنجی کۆمەلگاکانی بۆ رابکیشین، بەمەبەستی ئەوەی کە بەکیشەیەکی جدی وەکۆمەلآیەتی سەیر بکریت وە فشاریش بهینریت چ بۆ ناوەوە چ بۆ دەولەتانی ئەوروپا کە ئەم تراژیدیایانە بوەستینریت وە بارودۆخ بەبەرژەوەندی ژنانی کورد وە پەنابەر بگۆریت. لە شیوەی: دەرکەوتن لەمیدیاکان، بەریخستنی ئاکسیۆن، دەرکردنی گۆڤار، بەشداریکردن لە کۆنفرانساتی محللی وە نیودەولەتیدا، پەیوەندی گرتن بە ریکخراوو ئەحزابەکانەوە وە هاوکاری کردنیان وە ئامادەکردنی دیکومینت. . . . . .

ئەوەی کە زۆر گرنگە ئەوەیە کە ئەم بارووداخە سیاسەت دەولەت وە یاسا دەبی لیپرسراوی یەکەم بیت لەچارەسەرکردنی، کە ئەمەش بەوەلانانی ئەو دواکەوتوییە وە بەردەوام بون لەو هەلسورانانەو دانی رادیکالترین وە مرۆڤانەترین پیشنیار بە دام ودەزگا دەولەتیەکان وە کارکردن بۆ جیبەجێ کردنیان:

- فشارهینانی زیاتر بۆ ناوەوە وە بۆ دەرەوە سەبارەت بەگۆرینی بارودۆخ وە یاساکان لە پەیوەند بە ژنان وە منالانەوە.
- رەچاوکردنی کیشەی ژنانی وە منالانی پەناهەندە وەك هەر هاوولاتیەك وە ژنیکی سویدی وە بەهرەمەندبونیان لەهەموو ئیمکانیاتیکی ئابوری وە کۆمەلایەتی وەك سوشیال، پۆلیس، خانەی ژنان وە دام و دەزگاکانیتر بۆ پاراستنیان.
- هەموو یەکسان بن لەبەرامبەر یاسادا، وە دانانی بەرزترین ئاستی سزا بۆ تاوانبارانی کوشتنی ناموسی، بەبێ لەبەرچاوگرتنی پیشینەی میللی، ئاینی، زمان. . . .
- وەلانانی یاسای تەمەنی ١٥ سال بۆ زەواج لەبەرامبەر کچانی پەناهەندەدا، لە جیگای هەمان ئەو تەمەنەی کە بۆ کچانی سوید دانراوە.
- بەرگرتن بەناردنەوەی کچان بۆ وولاتی خۆیان بەمەبەستی خەتەنەکردن یان بەشودان.
- قەدەغەکردنی حجاب وە خەتەنەی کورانی ژیر تەمەنی ١٦ سال.
- قەدەغەکردنی قوتابخانەی ئایینی بۆ منالانی ژیر ١٦ سالّ.
- هەولدان بۆ وەلانانی ئەو سیاسەتانەی کە هۆکاری پیکهینان وە بەردەوامدانی ئەم بارودۆخەن.

28/1/2002